

ETD – Electronic Theses and Dissertations

Opsummering fra konferencen i Uppsala, 13. - 16. juni 2007

Af Naja Porsild

Teknologisk set befinder vi os i dag på et åbent hav af muligheder for kommunikation, distribution og arkivering. *Institutional Repositories* kan nå et langt bredere publikum end nogen abonnementservice eller traditionel udgivelse kan.

Af Naja Porsild
Bibliotekar
ASB Bibliotek
nap@asb.dk

Den 10. ETD konference med undertitlen "*Added values to e-theses*" er netop afsluttet med mange deltagere fra alle 5 kontinenter. ETD 2007¹ fokuserede på 2 hovedaspekter vedrørende elektroniske afhandlinger:

- 1) "Integrating ETDs with institutional processes and practices"
- 2) "Value added services".

ETD, The Electronic Theses and Dissertations er en international sammenslutning af universiteter, hvis biblioteker registrerer/arkiverer institutionens afhandlinger og specialer. Sammenslutningen er etableret ud fra overbevisningen om at elektronisk arkivering af afhandlinger og rapporter forbedrer institutionens muligheder for en økonomisk og rentabel opretholdelse af den lokale registrerings- og arkiveringsforpligtelse. Copyright oprettholdes normalt af forfatteren, institutionen eller begge.

Debatten om de potentielle værdier og muligheder for høstning, arkivering og adgang til afhandlinger (specifikt doktor- og Ph.d. afhandlinger) i elektronisk form

begyndte i mange lande allerede i 1990'erne. Afhandlinger er en del af uddannelsesinstitutionens historie og bør betragtes som bevaringsværdige internationalt – altså ikke kun i bibliotekets samlinger, men også digitalt. Derfor er registrering, arkivering og præsentation af digitale afhandlinger blevet en udfordring for det enkelte universitet.

Men det er samtidig blevet evident, at både de legale aspekter og behovet for risk management skal med i de totale overvejelser vedrørende åben adgang til elektroniske afhandlinger. Det er ligeledes væsentligt at påpege, at der dels ikke eksisterer en entydig international definition på "Electronic Theses and Dissertation", som derfor kan variere både på længde, niveau, format og titel. Og dels at mange universiteter verden over generelt er bagud med opbygning af procedurer for registrering og arkivering af deres afhandlinger - med deraf ringe synlighed for institutionens forskningsresultater som konsekvens.

Implementering af visionen

I Europa er doktor- og Ph.d. afhandlinger inden for de seneste år blevet en integreret del af mange universiteters IR. Holland har med portalen "*Promise of science*"² været førende og har en

del år givet online adgang til disse på nationalt plan. I 2005 påbegyndtes Dart-Europe³ projektet med opbygning og etablering af en europæisk model for registrering og opbevaring af afhandlinger baseret på forskrifterne for Open Access. Resultatet er en meget velfungerende portal for e-theses⁴.

I august 2006 startede SURF-foundation (Holland), JISC (UK) og repræsentanter for europæiske e-theses projekter DIVA (Sverige), EThOS og "Promise of Science" et fælles projekt om arkivering af e-theses, samt oprettelse af en europæisk portal med åben online adgang til doktorafhandlinger.

Projektet har navnet "*GUIDE – Good Practice*"⁵ og forventes afsluttet i juni 2007. Dets primære mål er at yde valideret service for adgang til europæiske afhandlinger - specifikt med henblik på fælles interoperabilitet, løsninger for metadata, sprog og kulturelle aspekter. Website og portal for de 5 deltagende lande: England, Tyskland, Holland, Sverige og Danmark, skal ligeledes indeholde relevante informationer om nationale e-theses projekter og services. GUIDE projektet ledes af NDLTDS' europæiske arbejdsgruppe og vil blive valideret i 2008 ved næste ETD konference, som afholdes i Aberdeen.

¹ <http://epc.ub.uu.se/etd2007>

² www.darenet.nl/promiseofscience

³ www.dartington.ac.uk/dart

⁴ www.dart-europe.eu

⁵ <http://e-thesis.sharelab.cq2.org/en/page/page.view/e-thesis.page>

ETD, The Electronic Theses and Dissertations er en international sammenslutning af universiteter, hvis biblioteker registrerer/arkiverer institutionens afhandlinger og specialer.

Projektet Claddier2 (JISC)⁶ undersøger potentialet for at linke til forskningsdata – også e-theses, med det overordnede mål for øje at give adgang til alle komponenter i en forskningsproces. Dette holistiske syn på forskning har medført nye holdninger til forskning og adgangen til samme – både for de økonomiske betragtninger og den sociokulturelle udvikling. Den digitale distinktion i forbindelse med Institutional Repositories beskrives således: "Responsible conduct and research in a networked world!"

DiVA⁷ (Digitala Vetenskapliga Arkivet i Sverige) er et samarbejde mellem 17 skandinaviske universiteter; en ny version af systemet er under udvikling med forventet udgivelse i 2008. Det essentielle i den ny version vil være fuld integration med OPUS-systemet – den bibliografiske database med referencer til alle de deltagende universiteters publicerede udgivelser, tidsskriftartikler, konference indlæg, monografier etc. Derved kan DiVA præsentere universitetets samlede videnskabelige produktion. Udover adgang til f.eks. post-print artikler, vil systemet også være platform for udgivelse af et helt tidsskrift både i elektronisk og trykt form. Metadata for forfattere og organisationer er med i den nye udgave og man har generelt fokuseret mere på søgegrænsefladen (fuldtekstsøgning) og muligheden for import af poster i forskellige formater.

I Australien har 7 universiteter i samarbejde udviklet et digitalt program for digitale afhandlinger: ADT – The Australian Digital Theses, *The Integrated Content Environment for Research and Scholarship*⁸ (ICE-RS). Udviklingen af dette CMS-system blev støttet af regeringen og lanceredes i slutningen af 2000. Derved blev den nationale database for afhandlinger åben for alle online og viden om Australsk forskning både national og international blev udvidet betydeligt.

ICE-RS er et meget avanceret og multifunktionelt program til brug for publicering og redigering. En af nøglefunktionerne er "Open Document" formatet, hvor en word-processor automatisk konverterer teksterne til HTML og print i et IMS format. Desuden kan ICE-genererede tekster overføres til FEDORA. Programmet er gratis til download.

Virginia Tech's ETD-program⁹ og software har siden 1997 hjulpet mange universitetsbiblioteker med etablering af en fast procedure og model for online registrering af institutionens afhandlinger. Programmet benytter bl. a. institutionens studentermatrikel og dennes faciliteter vedrørende administrative informationer, den opretter sit eget vokabular og giver sorteringsmuligheder på alle niveauer, up-loader enhver filtype, størrelse og format. Til den enkelte registrering oprettes metadata til høstning via OAI-PMH. Programmet bliver opdateret i 2007 for at

imødekomme alle aspekter af IR-registrering og -arkivering.

NDLTD¹⁰, Networked Digital Libraries of Theses & Dissertations er en international sammenslutning dannet på basis af den stigende interesse Virginia Tech's model for registrering af afhandlinger. NDLTD's mål er videndeling og assistance med opbygning og værdisætning af digitale afhandlinger. Organisationen afholder en årlig konference med fokus på ETD.

Plagiering og udgivelsespolitik

Det eskalerende antal plagieringer af IR – især Ph.d. afhandlinger, er et problem på mange højere læreanstalter både i USA og Europa. Det påvirker ikke alene universitetet, men også det enkelte institut og de studerende. Mange forskellige anordninger og anbefalinger er afprøvet – fra akademisk æreskodeks underskrevet af den studerende til software mod plagiering installeret af institutionen. Men hvem er ansvarlig for kontrol af den afleverede afhandling? Det kan være vanskeligt at afgøre og en "Student declaration" eller "Use of conduct" er ikke tilstrækkelig! Undervisning i copyright, ophavsret og open access til forskning bør derfor være en logisk ingrediens i den studerendes forberedelser til indlevering af afhandlinger – ikke mindst når universiteterne opererer med obligatorisk online aflevering og arkivering. Begrebet "fair use" er også indeholdt i den studerendes informationskompetence og undervisning indenfor dette kan derfor være et naturligt element i bibliotekets kursusvirksomhed.

For dem, der anvender "ProQuest" til registrering af deres afhandlinger kan det oplyses, at kontrol mod plagiater er indlagt i programmet.

Konklusion

Processen vedrørende elektronisk publicering i dag er understøttet af et utal af værktøjer, software komponenter og manualer. Ikke mindst for at institutionen kan tilbyde "value-added" service, indføre formelle og tekniske standarder samt understøtte permanent adgang til digitale IR-tekster. Men mens de mere organisatoriske dele af publikationsprocessen er opbygget og supporteret af individuelle workflows, er de tekniske procedurer, som f.eks. konvertering af dokumenter, automatisk kontrol (validering og plagiering), metadata registrering, høstning og generering af digitale signaturer, som regel meget ringe udviklet og kræver ofte manuel udførelse.

Også institutionens holdning til ophavsretten bør være afklaret: Forbliver ophavsretten hos forfatteren – også for den elektroniske version af værket, eller overdrages retten til offentliggørelse

til den enkelte institution? Hvordan sikres det, at den elektroniske version er i overensstemmelse med den trykte?

Registreringsprocessen for IR er blevet ekstrem vigtig – ikke mindst på grund af den meget gennemsigtige opbygning og struktur for OA. Statistik for downloads kan udføres, og begreber som citationsanalyser og ranking er blevet væsentlige parametre – både for den enkelte forfatter og for institutionen, som målestok for synlighed, peer reviews og deltagelse i den globale forskningsudvikling i det hele taget.

Måling ved brug af metadata og statistisk analyse af IR er med til at skabe videnudvikling for både studerende og forskere. I korthed kan man sige, at digital registrering og opbevaring af afhandlinger, er en value-added IR service og til stor fordel for både forskning og undervisning:

- Forskningen får et globalt publikum
- Studerende får international synlighed og genkendelse
- Der gives førstehånds adgang til forskningsresultater og -udvikling
- Adgang er uafhængig af tid, sted og IT-plattform
- Afhandlingen er sikret med en fremsynet arkivering og registrering

"This time, like all times, is a good time if we but know what to do with it." (Citat: Ralph Waldo Emerson, 1803-1882).

LITTERATUR

Plagiarism – a survey / Af H. Maurer & Kappe. I: Journal of Universal Computer Science, vol. 12, issue 8. Set d. 17.7.2007 på: http://www.jucs.org/jucs_12_8/plagiarism_a_survey

The Texas Digital Library: A Business Case / Af J. Leggett, M. McFarland & D. Racine. July 2006

Ajax: A New Approach to Web Applications / Af J. J. Garrett. Feb. 2005. Set d. 17.7.2007 på: <http://www.adaptivepath.com/publications/essays/archives/000385.php>

The Digital Difference: Responsible Conduct of Research in a Networked World / Af R. Fyffe & S. Walter. 2005. Set d. 17.7.2007 på: <https://kuscholarworks.ku.edu/dspace/handle/1808/230>

LINKS

<http://eprints.soton.ac.uk>
<http://scholar.lib.vt.edu/ETD-db/>

⁶ <http://claddier.badc.ac.uk/trac>

⁷ www.diva-portal.org

⁸ <http://ice.usq.edu.au/>

⁹ <http://etd.vt.edu/>

¹⁰ www.ndltd.org